

SZIKLAFAL

A szegedi színház szorgalmas nézője, ki jó ideje tájékozatlan, mi is történik a magyar dráma körül, pénteken megtudhatta, Kertész Ákos például a csehovi dramaturgia fedezékéből építi sajátos színházát. A *Makra* és a *Névnap* a széppróza termékeny talajából biztatóan „élte túl” a műfajátültetés kockázatát, színpadon is sikert aratott. Bátorítva a szerzőt most már eredeti színműre. A fentemlített szorgalmas néző pedig (nem először) sajnálhatta, hogy nincs megfelelő környezetünk hozzá, ahol fölfoghatóvá válna a *Sziklafal* (és a hozzá hasonló darabok) belső sugárzása, intimitása. Nincs szándékunkban unostaltan visszatáncolni a kályhához, de a kisszínház lassan tényleg nélkülözhetetlenné válik. A *Sziklafal* is odaillő. Kamaradarab (mint a korábbi *Play Strindberg* volt), és hovatovább a rendező, díszlettervező (meg persze a színészek) legfőbb igyekezte aklimatizációs gondokban, önkényes szakmai intelligencia-vizsgákban fullad ki, miként. Örízhetik meg visszhangos nagyszínházban a kamaraművek mikroklímáját. (Ezúttal a díszlettervező *Vata Emil* úgy zárta közepre a szobányi teret, hogy kinyitotta az ajtókat, s noha funkciója nem igen volt, kénytelen-kelletlen az egész lakást megmutatta.)

Sokan olvashatták a Szegedről elszármazott *Fenakelt Judit* legutóbbi kisregényét. A *Dokumentumok U. M.*-ről ugyanis problematikája, oknyomozó módszere hasonlatossá teszi a *Sziklafal*hoz, mindkettő úgy szól a művész (amott festő, itt színész) sorsáról, halálának rejtélyes körülményéről, hogy visszafelé göngyölíti a szálakat, s a legközelebbi hozzátartozókat megfaggatva valami időállót, érvényesít sugalljon hivatásról, szerelemről, barátságáról, családról. Kertész Ákos máris rutinos, mesterségében fölkészült drámaíróként áll elénk. Tudja, hogy gondolataihoz akkor hajlamos szellemi társul szegedni a néző, ha valami primér igazságot is feszültség alatt tartja. Látszólag tehát Kertész Ákos mindössze annyiban foglalkoztatja, hogy hőse balesetet szenvedett vagy öngyilkosságba rohant, amennyiben ez a közönséget krimilázból tarthatja. Mert valójában nem derül ki. Hanem, hogy az előadás végére Kassai Kornél emberei, művészi karaktere sem rajzolódik ki tisztán, tudatosságot kell sejtenuk benne: a szerző nem akarsami végérvényesen mondani. Az ember sokkal bonyolultabb szerkezet annál — tapintható ki a darab pulzusáról —, mintsem eldönthető legyen akár halála után egy hónappal, kit szeretett és gyűlölt, ki volt a társa és hűtötte szenvedélyeit, merre kereste a célt és merre menekült. Nincs tulajdonképpen cselekmény, csak történet. Szerb *Antalt* a jéghegyekre emlékeztették Csehov drámái, ahol a felszínen látszik valami, de igazán, belső tartalmuk a víz alatt úszik, szemnek láthatatlanul. A hasonlat érvényes a *Sziklafal*ra is.

Mínta a négy asszony számítógépbe táplálna az adatokat Kassai Kornélról, akiről azonban csak szellemképes ábrát vihet haza a néző. Persze sok fontosat megtud róla. Például azt, hogy hivatását komolyan vette, életre-halálra komolyan, de életszágú nepi hősöket játszott, amelyekkel később korszerűtlenné vált. **Ambíciózus volt, bohém,** mérmesen állítja élénk. Ro-

Hernádi Oszkár felvétele

Hanna: Vajda Márta, Anna: Martin Márta

ónérzetes, érzelmeiben annyira bonyolult, hogy kiismerhetetlen. A négy asszony emlékei sem elegendőek hozzá. Valójában tisztázatlan marad, milyen otthon teremtett neki Anyuska? (*Bartha Mária* szarkasztikus modorát sokáig felületesnek éreztem, szappanbuboréknak, amit kifúj magából és megáll a levegőben. Aztán, hogy fölillant a tragikomédia lehetősége, *Bartha* stílusa a legkifejezőbbnek tűnt, mégsem tudom, csak gyanítom, a melegebb szín, a differenciált hiányzott játékból.) Ugyanakkor Kornélnak Annához fűződő viszonya, az egzisztenciális anyagi jólét kiáltó jegyeivel, egyértelműnek látszik. A feleség útletet kötött vele, s bár később megszerette, kapcsolatuk tartalma elégtelen egy többé-kevésbé ideálisnak mondható családi harmóniához is. Idegen világban éltek, közeledésükhöz Kornélból a megalkuvás hajlandósága, Annából a megértés képessége hiányzott. (*Martin Márta*, noha színes egyéniségének széles skáláját bontja ki, félreértette Annát. Pontosabban, csak a parvenü igyekezetét szel- lőztette, a művészkörökbe csillogni, társasági hölgygé kipucolkodni-fölszörtető asszonyt, aki soha sem válhatott azzá, amivé Martin most mutatta. Megmaradt pedig *Anna földhözragadtan* natv és értetlen üzletasszonynak, akiből viszont *Martin Márta* kevesebbet hagyott élni, mert a darab ellenére nem hitetheti el, hogy *Anna* túllepte saját árnyékát.) Hanna, a korábbi feleség, kollega volt, pályatárs. És a szellemi táplálék Kornélnak, nála gondozta intellektusát. (*Vajda Márta* érzékenyen közvetíti, hogy vele osztotta meg Kornél, ami számára és kettejüknek a legtöbbet jelenthette, a hivatás imádatát. *Finoman* közli a nézővel Hanna múltját is, zaklatott életművét, sokáig sebezhetetlennek láttatja, aztán fölszaggatja a darab lelkét lehelté Hannába, s Vajda érdeme, hogy — noha kísért a veszély — nem árusítja ki lelkizős kolleginává.) Végül a Róza, a néhai bejárónő, az éjjeli menedékhely. A férfiúi birtoklemképes ábrát vihet haza a néző. Persze sok fontosat megtud róla. Például azt, hogy hivatását komolyan vette, életre-halálra komolyan, de életszágú nepi hősöket játszott, amelyekkel később korszerűtlenné vált. **Ambíciózus volt, bohém,** mérmesen állítja élénk. Ro-

konszenvesen, bár meg sem kísérelve, hogy átlépjen más világra felszine mögé, s a figurát gondolati tartozékai- val, eszmei hordozóiban is megragyoxtassa.)

Ki tudhatja, milyen volt hát Kassai Kornél, a színész? Az asszonyok más és más világra ragadták magukkal, mert ember volt, elragadható. És egyikük sem tarthatta meg, mert ember volt, megtarthatatlan. Színes, izgalmas donjuani jelenség, ám akit a hivatása hajszol, tehát fölment a néző, mert az érzelmi szabadság a létfeltétele. (Csoda tudja-persze, biztosan akad, aki házasságellenes darabot hall, ki a *Sziklafal*ból.) Vonzóvá teszi, hogy a néző szíve mélyen megcsodálja gyönyörűsége mellett, zaklatottságában a nagyvonalúságot, szabadságában a könnyű szédülést. A rendező *Illés István* pedig endegi kalandozni a fantáziát. Láthatóan kötötték a (valószínűleg kapott és kevésbé kiválasztott) szereplők képességei. Olyan színészekkel dolgozott, akik más stílushoz szoktak, ezért úgy alkalmazkodott hozzájuk, hogy a játékban naturalisztikus eszközöket hagyva, pihentetőül kirajzolhassa a helyzet kínálta groteszk pillanatokat. Ha már nincs mód a darab gondolatiságának végig feszült-ébredtarására. A modern izléssel szolidan és választékosan tervezett jelmezek *Vágóölygi Ilonát* dicsérik.

Az egri bemutató után a szegedi közönség tetszését is elnyerte a *Sziklafal*, melynek pénteki premierjére eljött a szerző, Kertész Ákos is.

Nikolényi István

Tanácskozás a kozmikus biológiáról

Budapesten tartotta IX. ülést a szocialista országok kozmikus biológiai és orvostudományi állandó munkacsoportja. Az ülés alkalomával tudományos szimpóziumra is sor került, ahol a közös kutatások eredményeit vitatták meg a résztvevők. Az értekezlet és a szimpózium a szocialista országoknak az Interkozmosz-program szerint folyó űrkutatási, valamint a kozmosz békés felhasználásával kap-

Tombácz János „szerzői joga”

Bár a képernyőn csak néhány másodpercig volt látható a péntek esti *Jogi esetek* műsorában, bizonyára sokan elolvasták a könyv címlapját: *Tombácz János meséi*. Erről beszélt *Timár István*, a Szerzői Jogvédő Hivatal főigazgatója, amikor elmondotta, hogy a mesemondó örökösei keresettel fordultak a bírósághoz, szerzői jogdíjat követelve a kötetben megjelent *mese-* *kincs* után.

A zombói meséit, *Tombácz Jánost* (1901—1974) *Kovács Almos* bábadüli tanító nyomra vezetése után *Bálint Sándor*, a szegedi egyetem néprajzprofesszora fődözte föl, ő jegyezte le meséit, s ő adta ki — *Dömötör Ákos* jegyzetével, *Kovács Ágnes* lektorálása után — 1975-ben, testes kötetben az *Akadémiai Kiadó* gondozásában. Az örökösök keresete *Bálint Sándort* csak annyiban érinti, hogy — mint *Timár Istvántól* hallottuk — állítólag ígéretet tett volna *Tombácz Jánosnak* jogdíjra. Ez azonban képtelenség, hiszen egyrészt ilyenre nem is lehetett volna joga (erre csak könyvkiadó jogosult és köteles), másrészt a gyűjtőnek eszébe sem jutottott ilyen példa nélkül álló kívánság teljesítése. Amit *Bálint Sándor* — nem ígért, de — elért, annyi volt, hogy 1964-ben *Tombácz Jánost*, *javaslatára*, a népművészet mestere címmel tüntették ki, s ez — mint ismeretes — az erkölcsi megbecsülésen kívül szerény, de rendszeres anyagi jövedelmet, *havi tiszteltét* jelentett az idős és beteg mesemondó számára.

Az örökösök keresete az Akadémiai Kiadó ellen irányult. Gondolhatnánk, hadd fizessen az, kitelik a bevételéből. A kérdésnek azonban elvi jelentősége van. Magyarországon egészen bizonyosan, de valószínűleg világszerte példátlan igényről van szó ebben a pörben, és a Legfelsőbb Bíróság — várhatóan végül majd ez dönt

— elvi határozatának főként a későbbiekre lesz jelentős hatása. A tudományos népmesekiadványoknak szerzői joggal való esetleges terhelése megdrágítaná kiadásukat, a kiadót kedvezőtlenül befolyásolná az ilyenek kiadásának vállalására, hiszen az ezekre szánt változatlan összegből a jövőben kevesebb könyvet lehetne kiadni. Ezért várja a tudományos közvélemény rendkívüli érdeklődéssel az elvi döntést. Már a tévé műsorában sem tudta szó nélkül hagyni a dolgot *Pernye András*, a kitűnő zenetudós, és tömören kifejtette: a mesemondó „szerzősége” nem azonos az irodalmi szinten alkotók, írók és költők teremtő munkájával, hiszen leleményük korlátozottabb. Igaz, a magyar népköltészeti kutatás — *Kálmány Lajos* és *Ortutay Gyula* kezdeményei nyomán — az ún. *egyénségvizsgálat* hangsúlyozásával tápot adhatott olyan nézeteknek, *mintha* a mesemondó az írói rangra emelkedhetne. Az *irodalom és népköltészet kölcsönhatását, mely rokonsággal szoktak hangsúlyozni, s nem ok nélkül*. A „magas művészetben”, a világirodalomban, költészetben, dráma- *makincsben* is gyakori az emberiség közös kulturális kincsének, közismert motívumainak újból fölhasználása. *Shakespeare, Molière* vagy a mi *Móra Ferencünk* életműve számtalan példát ad arra, hogy a világ egyetemes szellemi kincséből merítsenek. Molière egyenesen megvallotta: *témáit onnan veszi, ahol léti*, azaz nem törődik eredetiségükkel, nem ő találja ki őket. És megfordítva: a meseköltő, sőt némelyik tehetsége- *sebb* notafa is, a közös hagyományon annyit alakít, annyit változtat, hogy — a népköltészeti alkotás módjaitól — *szajátos körülményei között* — fölér az írói leleménytel. *Bálint Sándor* maga adhatott ürügyet az örökösöknek, amikor *Tombácz János* me-

semondó tehetségének jellemzésére leírta könyvének bevezetőjében: „*Szinte alko-* *tói önérzettel bizonykodik* ilyenkor, hogy olyan mesét nem szokott mesélni, amelyet könyvből olvasott, mert ott már úgyis meg van írva.” De azt is hozzáteszi: ezt *Tombácz János* őszinte hittel vallja, de *nem így van*, hiszen olvasmányélményei óhatatlanul beleszővődtek meséibe. Am nemcsak olvasmányai, hanem a száj- *hagyományból* átvett mese- *motívumai is a magyarság* — *még általánosabban* — *az egész emberiség* — *közös tulajdonai*. A mesemondó, a *notafa* újításai, leleményei *nagyon korlátozottak*: a stílus *egediségén* és a közös, örökölt *mesemotívumok* (dallamfordulatok) *sajátos*, *egényi ízű, képzeletű kombinációján*, *ötvözésén* túl nem terjed. Ez „a népköltészeti alkotás módjaitól sajátos körülményei között”, mint előbb írtam, *a legtöbb, amit a legjobb mesemondó is elérhet*. Nem kizárt, sőt valószínű, hogy egy-egy nagy tehetségű mesélő, mint *Fedics Mihály*, *Ami Lajos*, netán éppen *Tombácz János* is, *kedvezőbb társadalmi-kulturális lehetőségek* közt *Jókaivá, Arany Jánossá* válhatott volna, s a művészi alkotás korlátlanabb szabadságát megszerezve, hozzájuk hasonlóan *önálló életművet* hozhatott volna létre. De csupán föltételezés; a valóság a *hagyomány zárt körében*, *szoros fénykörében* korlátozottan alkotó népi egyéniség tevékenysége. Ez azonban semmiképpen sem azonos a „szerzőséggel”.

Kíváncsian várjuk az ím- *re* az országos közvélemény elé tárt érdekes kérdésben, amely bennünket, szegedieket különlegesen is foglalkoztat, a nagy jelentőségű és a szerzői jog finomításában bizonyára *világszerte figyelmet keltő* döntést.

Péter László

Pártnapok Szegeden és a járásban

A jövő héten folytatódnak a pártnapok Szegeden és a szegedi járásban. Az előadók a nemzetközi helyzetről és a nemzetközi munkaszervezetekről időszerű kérdéseiről adnak tájékoztatást.

SEGEDEEN

Május 17-én, hétfőn 16 óra 45-kor a szegedi palackozó üzemében *Ludányi István*, 17 órakor a szeged-dorozsmai pártszervezetnél *Timkó Zoltán*, a József Attila Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben *Szilas Agoston*, a Belváros II. sz. pártszervezetnél *Lajkó Ferenc* tart pártnapot.

Május 18-án, kedden 14 órakor az Új Elet Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben *Csendes Mihály*, 16 órakor az IKV-nál a tanácsai szolgálatot üzemek dolgozóinak részére *Papp Gyula*, a Gabonakutató Intézetben *Juhász Géza*, 17 órakor a tarjáni pártszervezetnél *Kiss Piroska* lesz az előadó.

Május 19-én, szerdán 14 óra 30 perckor az olajipari dolgozók részére *Török József*, a szegedi háziipari Nagy Gizella, a Körössy József Közgazdasági Szakközépiskolában *Dr. Diós József*, a Tejipari Vállalatnál *Rigó Szilveszter*, 15 órakor a Vasútforgalmi Szakközépiskolában *Vántus István* és az alföldi vendéglátónál *Papdi József*, 16 órakor az MTA Biológiai Kutató Intézetben *Dr. Rácz János*, a MÁV Petőfi kultúrthozban *Kapás Sándorné* tart pártnapot.

Május 20-án, csütörtökön 14 óra 30-kor a József Attila Tudományegyetem aulájában *Rátkai Ferenc*, a Postás Művelődési Otthonban *Lajkó Ferenc*, 14.45 órakor a Szegedi Nyomdában *Hernádi János*, 15 órakor a Tiszamaros Mezőgazdasági Termelőszövetkezet dolgozóinak a tisztaszegéti filmszínházban *Tóth Szilveszterné*, 15 óra 30-kor a Húsipari Vállalat vágóhidján *Dr. Agoston József*, 16 órakor a textilipari szakközépiskolában *Sebe János*, a Csongrád megyei gabonafeldolgozóban *Kovács János*, 16 óra 15-kor a pénzügyintézeteknek a városi pártbizottságon *Balogh István*, 16 óra 30 perckor a városi tanácsnál *Török József* lesz az előadó.

Május 21-én, pénteken 14.30 órakor a szegedi kenderfonógyárban *Juratovics Aladár*, az Élelmiszeripari Főiskolán *Szántó Tivadar*, 17 órakor az alsóvárosi és moravári pártszervezetnek a Rákóczi utcai pártklubban *Tóth Ferenc* tart pártnapot.

SEGEDEN ÉS A JÁRÁSBAN

Május 17-én, hétfőn 16 órakor a szatymazi Finn-Magyar Barátság Termelőszövetkezetben *Dr. Ocsai József*, 17 órakor az űllési művelődési házban *Fülöp László*, 18 órakor *Zsombón*, a művelődési házban *Tóth Béla*, az ásvóthal-

mi Gátsori iskolában *Börcsök Szilveszter* lesz az előadó. Május 18-án, kedden 13 órakor a domaszéki községi tanácsnál *Dobó Szilveszter* tart pártnapot. Május 19-én, szerdán 15 órakor a balástyai általános iskolában *Fodor István*, 17 órakor a szatymazi művelődési házban *Rovó József*, 19 órakor a bordányi művelődési házban *Kulcsár Péter* lesz a pártnapi előadó. Május 20-án, csütörtökön 16 órakor a pusztaszéri művelődési házban *Czifra Pál*, 18 órakor a sándorfalvi művelődési házban *Király József*, 18 órakor az ásvóthalmi művelődési házban *Dr. Dégi István*, 19 órakor a balástyai Alkotmány Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben *Wlegand Gyula* tart pártnapot.

Május 21-én, pénteken 16 órakor az ópusztaszéri Árpád vezér Tsz-ben *Varga József*, a zákány-széki művelődési házban *Tóth Szilveszterné*, 17 órakor a szatymazi Homokgyöngye Termelőszövetkezetben *Acs Zoltán*, 18 órakor a ruzsai pártklubban *Abraham Vince*, 19 órakor a baksi művelődési házban *Bárkai Mihály* lesz az előadó.

Május 17-én, hétfőn 18 óra 30-kor, a művelődési házban *Dr. Paczuk István* tart pártnapot. Makón, május 19-én, szerdán 13 órakor, a városi tanácsnál *Dr. Gál Zoltán* lesz az előadó. Csongrádon, május 20-án, csütörtökön 14 órakor, a Tisza Értelipari Vállalatnál *Dr. Németh Lajos* tart pártnapot. Székkutatason, május 20-án, csütörtökön 16 órakor, a gépjárató vállalatnál *Szabó Sándor* lesz az előadó.